

Вёскі, што ўвайшлі ў склад Мінска

З 50-ых гг. XX ст. Мінск перажываў не толькі дэмаграфічны, але і тэрытарыяльны рост. Усё новыя і новыя землі адводзіліся пад прамысловае і жылёвае будаўніцтва. Навакольныя вёскі, пасёлкі і хутары імкліва праглыналіся гарадской рысай. Некаторыя з іх захаваліся, іншыя назаўсёды зніклі.

13 жніўня 1959 г. Рашэннем № 566 Мінгарвыканкама ў адпаведнасці з Указам Прэзідыума ВС БССР ад 8 жніўня 1959 г. у склад Мінска ўвайшлі вёскі Альшова, Будзілава (русіфікаваная назва; раней – Будзілавічы), Вілкаўшчына, Вялікае Сціклева, Вялікая Слепня, Дражня, Зацішша, Лошыца 2-ая (частка), Малая Сляпянка, Малое Мядзвежына, Маляўшчына, Сакалянка, Сталовая, Шчотаўка, Шэпічы, Юрэвічы, Яфімава (ранейшая назва – Яхімавічы); пасёлкі Акулёнія, Труд і Шэпічы.

Вёска Альшова знаходзілася за 400 м на поўнач ад галоўнай брамы Кальварыі. Прыкладна на тым месцы зараз месціцца будынак Выканкама Мінскага раёна і рог вуліц Альшэўскага і Бірузова. Вясковыя дамы былі знесены ў канцы 60-х – пачатку 70-х гг., калі там пачалося будаўніцтва шматпавярховых жылых дамоў. Галоўная вуліца новага мікрараёна некалькі год насіла назву знесенай вёскі – Альшэўская, пакуль у 1972 г. не была перайменавана ў гонар Мікалая Альшэўскага, Героя Савецкага Саюза, удзельніка вызвалення Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Пра былую вёску аніякага напаміну не засталася.

Вёска Будзілава (Будзілавічы) размяшчалася абাপал Магілёўскай шашы, там, дзе зараз сустракаюцца Партызанскі праспект, вуліца Будзёнага і Ванеева, узвышаюцца карпусы Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. Пасля ўключэння ў склад горада вясковыя вуліцы атрымалі новыя найменні. Так, галоўная вуліца стала называцца Рагачоўскай (праходзіла паралельна Партызанскаму праспекту на поўнач ад яго ад вуліцы Будзёнага ва ўсходнім напрамку), іншыя – Рагачоўскім завулкам (ягоная траса супадала з будучай вуліцай Ванеева ад Партызанскага праспекта на паўночны ўсход), завулкам Будзёнага (ішоў паралельна праспекту на поўдзень ад яго; на месцы той забудовы зараз знаходзяцца навучальныя карпусы Эканамічнага ўніверсітэта). У 60-ыя – пачатку 70-ых гг. XX ст. на месцы вёскі пабудавалі шматпавярховыя жылыя, адміністрацыйныя і навучальныя будынкi па Партызанскаму праспекту, вуліцах Будзёнага, Ванеева і Народнай, разбілі парк вакол стадыёна “Трактар”. Унікальная і непаўторная назва “Будзілавічы” знікла. Хоць такая назва цудоўна б глядзелася на вулічных шыльдах замест вуліцы Будзёнага.

Вёска Вілкаўшчына (па іншых звестках – пасёлак) узнікла ў пачатку XX ст. і ў канцы 40-ых гг. складалася з некалькіх двароў. Аднак у пасляваенны час пашырылася да двух дзясяткаў хат. Магчыма, некаторыя жыхары Вілкаўшчыны працавалі на цагельным заводзе №4, які размяшчаўся

непадалёк (на яго месцы зараз знаходзіцца завод “Керамін”). Пасля далучэння да горада адна з вясковых вуліц атрымала найменне Вілкаўшчына, другая ж была названа ў гонар Марата Казея. У 70-ыя – 80-ыя гг. XX ст. вёска геаграфічна аказалася заціснутай паміж чыгункай Мінск – Асіповічы, “Керамінам” і новай прамысловай зонай вуліцы Сцебенева настолькі, што нават не мела асобнага пад’езду ад іншых гарадскіх дарог. Пабудаваны побач з былой вёскай у пачатку трэцяга тысячагоддзя новы цэх “Кераміну” мае навакольную зону, забароненую для пражывання, таму былую вёску знеслі. У 2006 г. ад былой вёскі застаўся толькі дом па вуліцы Вілкаўшчына, 7, уладальнік якога адмаўляўся перасяляцца на гарадскую кватэру. Назву “Вілкаўшчына” было б добра надаць праектуемаму прыстанку на чыгунцы Мінск – Асіповічы.

У межы горада у 1959 г. ўвайшла і невялікая частка вёскі Вялікае Сціклева, забудова якой стала лічыцца працягам вуліцы Байкальскай. Асноўная частка вёскі не ўвайшла ў гарадскую рысу, і пазней засталася за межамі Мінскай кальцавой аўтадарогі. Тая, што ўвайшла, у канцы 70-ых – пачатку 80-ых была знесена. Прыкладна на яе месцы зараз знаходзіцца аўтаразвязка МКАД і вуліцы Байкальскай.

На ўсход ад Мінска, на берагах невялікай рачулкі Слєпні (па іншаму – Сляпянкi), размяшчалася вёска Вялікая Слєпня. Новая Маскоўская шаша, пабудаваная ў 1935 г. (зараз праспект Незалежнасці), падзяліла вёску на дзве няроўныя часткі: паўночная была ў некалькі разоў болей за паўднёвую. У 1959 г. ужо гарадскія вуліцы вёскі атрымалі наступныя назвы: вуліца Вялікая Слєпня, 1-ы, 2-гі, 3-і, 4-ы, 5-ы і 6-ы Сляпянскія завулкі. Паўночная асноўная частка вёскі была амаль поўнасьцю знесена ў 70-ыя гг. падчас будаўніцтва мікрараёна “Усход”. Пару дзясяткаў дамкоў паўднёвай знеслі ў 2003 г. перад пачаткам будаўніцтва новага будынка Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Усё, што засталася ад велізарнай вёскі – дамы № 2 і 4 па 5-ым Сляпянскім завулку, якія “схаваліся” у скверы ля дыспетчарскай станцыі “Славінскага”.

Некалькі хутароў пад агульнай назвай “Дражня” у 30-ыя гг. XX ст. былі аб’яднаныя ў адзіную аднайменную вёску, якая знаходзілася на скрыжаванні сучасных вуліц Ваўпшасавы і Солтыса. Былыя вясковыя вулачкі былі названы вуліцай Дражня, 1-ым, 2-ім і 3-ім Дражненскімі завулкамі. Дражня ляжала на левым беразе рэчкі Слоўці – левага прытока Свіслачы. Дарэчы, часткова рэчышча Слоўці захавалася і цягнецца ўздоўж Алтайскага завулка і вуліцы Солтыса. Літаральна насупраць, на правым беразе невялікай рачулкі, у 50-ыя гг. узнікла рэгулярная забудова сядзібнага тыпу Паўночнага пасёлка (сучасныя вуліцы Ключавая, Солтыса, Таёжная, Халмагорская), як назвалі гэты жылы раён, дзе пражывалі ў асноўным працоўныя Аўтамабільнага заводу. У 2-ой палове 80-ых – пачатку 90-ых гг. большасць былой вёскі пайшла пад знос, на яе месцы вырас жылы мікрараён на рагу вуліц Ваўпшасавы і Солтыса. Вясковая забудова захавалася ў канцы вуліцы Дражня за тралейбусным дэпо № 5.

Некаторая блытаніна існуе наконт вёскі Зацішша. Лічыцца, што яна ўвайшла ў межы горада часткамі: у 1959 і 1965 гг. І гэта памылка, таму

што ў ваколіцах Мінска існавала адразу дзве вёскі з такой назвай. Першая сапраўды стала горадам у 1959 г. і была “праглынутая” разрастаўшымся Сяльгаспасёлкам – велізарным раёнам сядзібнай забудовы на поўначы Мінска. У 1991 г. пасля перайменавання вуліцы Горкага ў Багдановіча старая вуліца Багдановіча была пераназвана ў вуліцу Зацішша. Менавіта там, ля вуліц Зацішша і Халтурына калісьці і знаходзілася вёска Зацішша. Другая вёска з такой жа назвай размясцілася на беразе Чыжоўскага вадасховішча і апынулася ўнутры гарадской рысы праз 6 год, у 1965 г. Цікава, што вёска амаль поўнасю захавалася (вуліца Свіслацкая) у парку 900-годдзя Мінска, за скрыжаваннем вуліц Галадзеда і Ташкенцкай.

У наваколлі Мінска існавала калісьці і дзве Лошыцы. Лошыца 2-ая, як афіцыйна называлі ў сярэдзіне XX ст. Лошыцу Немаршанскую, уваходзіла ў межы горада па частках. Паўночная частка вёскі, якая, дарэчы, поўнасю захавалася (1-ы, 2-і і 3-і Трубныя завулкі), стала Мінскам ў 1959 г. Паўднёвая, якая знаходзілася за рэчкай Лошыцай, – у 1973 г., пасля чаго, у канцы 70-ых гг. была знесена. На яе месцы зараз зараз узвышаецца комплекс бальніцы Хуткай дапамогі па вуліцы Кіжаватава. Побач захаваўся адзіны домік па вуліцы Лошыца 2-ая. Есць меркаванне, што ў гэтым жа раёне знаходзяцца рэшткі фундамента сядзібы Немаршанскіх, якім у XVIII – пачатку XX ст. належыла ледзь не ўся тэрыторыя сучаснага Кастрычніцкага раёна Мінска.

У тым жа 1959 г. увайшла ў межы горада і вёска Малая Сляпянка. Менавіта ў Малой Сляпянцы знаходзілася сядзіба мастака Валенція Ваньковіча, а не ў камяніцы па вуліцы Філімонава (яна належыла дваюрадному брату Ваньковіча Эдварду), як памылкова лічыцца ў некаторых выданнях. Сядзіба мастака стаяла ў раёне сучаснай 6-й Гарадской бальніцы, вёска – трошкі далей, дзе зараз шматпавярховая забудова па вуліцах Мендзелеева і Уральскай, 14-ая паліклініка і 5-ая гімназія. Былая вясковая забудова атрымала назвы 1-га і 2-га завулкаў Мендзелеева, але ў хуткім часе была поўнасю знесена.

Вёска Малое Мядзвежына, якая размяшчалася каля невялікага возера, была ў 1959 г. унесена ў гарадскія спісы і тут жа знесена. На яе месцы прыгожы скверык ля мікрараёна вуліцы Волаха. Таксама амаль адразу пайшла пад знос і вёска Маляўшчына, замест якой вырасла прамысловая зона на тэрыторыі, прылеглай да вуліц Акадэмічнай, Батанічнай і Петруся Броўкі.

Вёскі Сакалянка, Сталовая і Шэпічы знаходзяцца ў даліне ракі Свіслач і ўпершыню ўзгадваюцца яшчэ ў XVI ст. Вясковая планіроўка першай цудоўна захавалася па Сакалянскім завулку, які падзелены на 2 часткі трасай Дзянісаўскай вуліцы. Побач, на тым жа правым беразе Свіслачы, размяшчаецца былая вёска Сталовая, якая калісьці належала “сталу” мінскага войта. Сёння яна пераадрасавана па прырэчнай частцы вуліцы Сямёнава (№№ 38-97). Вёска Шэпічы знаходзіцца насупраць, на іншым беразе Свіслачы. Большасць дамоў былой вёскі захавалася на караценькай вуліцы Шэпічы. Ля вёскі ў 30-ыя – 50-ыя гг. XX ст. вырас пасёлак з такой жа назвай. У 1959 г. пасялковыя вуліцы атрымалі гарадскія найменні: вуліца і завулак

Высокія, Кар’ерныя, вуліца Падгорная. У 70-80-ыя гг. XX ст. пасёлак быў знесены, зараз на яго месцы ўзвышаецца жылы масіў мікрараёна Серабранка каля універсама “Палессе” і ФАК “Серабранка”.

Таксама ў 1959 г. увайшла ў гарадскую рысу вёска Шчотаўка. Большасць вясковай забудовы захавалася на аднаймённай вуліцы. Побач ў 80-ыя гг. пабудавалі універсам “Шчотаўка”. Вёска Юрэвічы знаходзілася на тэрыторыі ўрочышча Мядзвежына, якое шырокай паласой расцягнулася на некалькі кіламетраў уздоўж сучасных вуліц Харкаўскай і Панамарэнкі. Уласна кажучы, у пачатку XX ст. тут было 2 дзясятка хутароў і вёсак з такой назвай. І каб адрознівацца, некаторыя давалі да назвы хутара прозвішча ўладальніка. Так, да сярэдзіны XX ст. Мядзвежына Юрэвіча ператварылася ў Юрэвічы, якія знаходзіліся на рагу сучасных вуліц Панамарэнкі (старажытны Ракаўскі тракт) і Янкі Маўра. Вельмі верагодна, што драўляныя і каменныя домкі ў пачатку вуліцы Панамарэнкі калісці былі вёскай Юрэвічы.

У асноўным захавалася і забудова вёскі Яхімавічы, якую на рускі манер называлі Яфімава. Зараз гэта дамы па 3-ім і 4-ым Халмагорскім завулкам і самым канцы вуліцы Алтайскай (№№ 224-248).

Цікава паходжанне назвы пасёлка Акулёнія, які ў іншым варыянце пішацца як Калонія. Найверагодна, што першымі ягонымі пасяленцамі з 20-ых гг. была бадзяжная моладзь і падлеткі, для якіх у цяжкія пасляваенныя гады выдзелілі зямлю і матэрыял для будаўніцтва дамоў. Гэта версія пацвярджаецца тым, што у тыя ж 20-ыя гг. за 500 м ад пасёлка, на іншым беразе рачулки Лошыцы, ўзнік іншы пасёлак у некалькі хат – Труд. Магчыма, Акулёнія была знесена пры пашырэнні тэрыторыі аэрапорта “Мінск-1” у 60-ыя гг. Застаўся толькі адзін домік па завулку Вільямса, 41 б, які знаходзіцца каля чыгункі Мінск – Асіповічы. Дакладна вядома, што забудова “Труда” (з 1959 г. – завулак Сярова) была знесена ў пачатку 1980-ых гг. пры будаўніцтве мікрараёна па вуліцы Асаналіева (на месцы пасёлка зараз дамы №№ 24, 26, 28, 30).

Наступнае пашырэнне гарадскіх межаў адбылося ў 1965 г., калі былі ўключаны вышэйузгаданае Зацішша і вёска Курасоўшчына. У Курасоўшчыне ад былой забудовы захаваліся дзве камяніцы: “Белая дача” (Казінца, 54) і былая яўрэйская сельскагаспадарчая школа пачатку XX ст. (Казінца, 98). Верагодна, разам з Курасоўшчынай да Мінска была далучана і невялікая вёска Юзэфава, на месцы якой зараз знаходзіцца квартал мікрараёна Курасоўшчына паміж вуліцамі Ландэра, Казінца і Каржэнеўскага.

У 1967 г. у межы гарадской рысы ўвайшлі вёскі Грэбелька, Дворышча, Маляўкі, Цівалі, Чыжоўка і Чырвоная слабада. Назва вёскі Грэбелькі падказвае, што знаходзіцца яна побач з вадаёмам. Сапраўды, месцілася яна ля вусця Сляпянкі, якая ўлівалася ў Свіслач. У 2005 г. яшчэ стаяў апошні дом былой вёскі па адрасе вуліца Грэбелькі, 53. Астатняе было знесена ў 80-ыя гг. На месцы вёскі зараз узвышаюцца дамы №№ 8, 10, 12, 14 па Малініна. А вось іншым вёскам, што размешчаны побач, пашанцавала болей: Дворышча і Маляўкі захаваліся і ляжаць на поўдзень ад сучаснай Серабранкі.

Праверыць захаванасць забудовы былой вёскі Чыжоўка вельмі праблематычна, паколькі яна ўвайшла ў межы не толькі горада, але і пасёлка Паўднёвага, які будаваўся ў 60-ыя гг. для працаўнікоў МАЗа. Сёння – гэта прыватны сектар унутры мікрараёна Чыжоўка. А вось вёска Чырвоная Слабада (да пачатку 20-ых – Архірэйскай Слабада) захавалася як вуліца з такой жа назвай на поўдзень ад Аўтамабільнага завода.

Вельмі рамантычнае паходжанне назвы ў вёскі Цівалі (зараз тэрыторыя ўздоўж вуліц Дунін-Марцінкевіча і Прытыцкага ад метро “Пушкінскай” да “Спартыўнай”), якая была далучана да горада ў 1967 г. Першапачаткова тут знаходзіўся гарадскі фальварак, які з сярэдзіны XIX ст. належаў немцу па паходжанні Т.Гольцбергу. Прадпрымальны гаспадар ператварыў звычайны фальварак у культурны куток губернскага Мінска, пабудаваўшы там сядзібу, летні тэатр «Цівалі» і рэстаран. Фальварак невыпадкова быў названы гаспадаром «Цівалі»: у 1844 г. у Капенгагене знакаміты дацкі вандроўнік Г.Карстэнсен адкрыў першы ў Еўропе парк актыўнага адпачынку «Цівалі», які стаў настолькі папулярным, што ў многіх еўрапейскіх гарадах праз некаторы час узніклі свае «цівалі». Пазней да Цівалёў далучылася вёска Навінкі, якая размяшчалася побач. З 1967 г. галоўная вуліца ў вёсцы Цівалі называлася Кветкавай. Тут нарадзіўся галоўны трэнер (з 2005 г.) футбольнай зборнай Беларусі Ю.Пунтус. У 70-ыя гг. XX ст. вёска была знесена. Нажаль, назва Цівалі ў тапаніміцы Мінска больш нідзе не сустракаецца.

Вёскі Весялоўка, Карзюкі, Крупцы, Падбалоцце, і пасёлкі Мірны і Піянерскі сталі горадам у 1972 г. У Весялоўцы (узнікла ў пачатку XX ст. ў выніку аб’яднання Басіялаўкі і Кальварышак) пакінулі без зменаў вуліцы Крывую, Наберажную і Садовую. Вуліца Алейная, назва якой ужо існавала ў горадзе, была перайменавана ў Садовы завулак. У канцы 70-ых – пачатку 80-ых гг. пры будаўніцтве развязкі Арлоўская – праспект Пераможцаў і выставачнага комплексу “Белэкспа” вёска была знесена.

Непалалёк месцілася старажытная вёска Крупцы, вядомая Крупецкай іконай Божай Маці. Уся былая вёска змясцілася на адной вуліцы – Крупцы. Праўда, у апошнія 20 год забудова паступова зносілася, засталася толькі некалькі дамоў. Адрозна за Крупцамі знаходзіўся пасёлак Піянерскі, які ўзнік у канцы 40-ых гг. вакол кафлянага завода. Галоўная вуліца пасёлка Заводская ў 1972 г. была перайменавана ў Піянерскую. У 2004 г. тут пачалося будаўніцтва катэджнага мікрараёна “Радужны”, а ў 2006 г. пачаўся знос старой забудовы.

На іншай ускраіне Мінска была далучана вёска Падбалоцце. Некаторы час яна пазначалася ў спісе гарадскіх вуліц як вуліца Падбалоцце, а ў канцы 70-ых на яе месцы паўсталі дамы па вуліцы Карбышава і Цікоцкага, гатэль “Агат”. Вёска Карзюкі наадварот, дагэтуль красуецца на карце Мінска каля Чыжоўкі як вуліца Карзюкі. А застаўваюся забудову былога пасёлка Мірнага, уключанага ў тым жа 1972 г., плануецца знесці ўжо бліжэйшым часам. Вуліцы і завулка Навасельскіх ужо няма, а вось завулак Маякоўскага за холадакаамбінатам № 2 пакуль застаецца.

У 1973 г. увайшлі ў склад Мінска вёскі Азярышча і астатняя частка Лошыцы 2-ой. На месцы маленькага Азярышча на рубяжы 70-80-ых гг. паўстаў корпус архітэктурнага факультэта Палітэхнічнага інстытута і інтэрнаты таго ж ВНУ.

У наступным, 1974 г. у склад горада былі ўключаны вёска Веснінка і пасёлак птушкафабрыкі імя Крупскай. Веснінцы пакінулі назву: і сёння там знаходзяцца вуліца і завулак Веснінка. Дзве вулачкі пасёлка імя Крупскай атрымалі імёны Стадыённая і завулак Чарвякова і захаваліся па сёняшні дзень. У 1977 г. наступіла чарга вёскі Зялёны луг. Вёску хутка знеслі, бо знаходзілася яна на скрыжаванні важных магістраляў – вуліцы Гамарніка і Лагойскага тракту.

Моцна пасунулася мяжа Мінска ў бок пашырэння ў 1978 г., калі былі ўключаны вёскі Бараноўшчына, Вялікае Мядзвежына, Дразды, Міхалова, Пятроўшчына, Траскоўшчына, пасёлкі Бараноўшчына і Уручча.

Вёска і пасёлак Бараноўшчына былі амаль поўнасьцю знесены ў 80-90-ыя гг. Паміж вуліцамі Прытыцкага і Бурдзейнага захавалася некалькі дамоў па вуліцы Бараноўшчына, а на Прытыцкага ёсць прыпынак транспарту “Бараноўшчына”. Вялікае Мядзвежына заразпазначана як завулак і вуліца Мядзвежына і знаходзіцца каля вуліцы Панамарэнкі. Вёска Міхалова таксама захавалася, размешчана каля мікрараёна “Паўднёвы-захад” і складаецца з вуліц Міхалова (былая Камсамольская) і Русановіча (Будаўнічая), 1-га (Першамайская), 2-га (Савецкая), 3-га (Калініна) і 4-га (Мінская) завулкаў Міхалова. Пятроўшчына, якая месціцца таксама ля “Паўднёвага-захаду”, была падзелена трасай праспекта Дзяржынскага на 2 часткі. Вуліца Прылуцкая атрымала назву былой вёскі – Пятроўшчына, Вадаправодная была перайменавана ў завулак Пятроўшчына, Магазінную пакінулі без змен. Траскоўшчыне (2-гі завулак Машыністаў) не пашанцавала: на яе месцы вырасла прамысловая зона ў канцы вуліцы Кавалеўскай. Пасёлак Уручча (вуліца і завулак Футбалістаў) быў поўнасьцю сцёрты з карты горада пры будаўніцтве ў сярэдзіне 80-ых гг. новага мікрараёна “Уручча”.

У 1981 г. у склад горада ўключана невялікая вёска Малое Сціклева (сёння – аднайменная вуліца ў мікрараёне Ангарская).

У 1985 г. былі ўведзены ў склад Мінска вёскі Калядзічы і Лошыца 1-ая. У прамоне Калядзічы знаходзяцца вуліцы Бабушкіна і Макарэнка, завулак і вуліца Прафсаюзныя. Лошыца 1-ая, побач з якой знаходзіцца вядомы Лошыцкі парк і сядзіба, змяніла назву вуліцы Лошыцкай на Чыжэўскіх, Гагарына на Лошыцкую; вуліцы Кавальская і Паркавая сталі адпаведна завулкам і праездам Чыжэўскіх, вуліца Мічурына – Лошыцкім завулкам, вуліца і завулак Садовыя – Лошыцкім праездам, а вуліца Кветкавая – Юбілейным завулкам.

У 1987 г. наступіла чарга вёскі Малы Трасцянец і пасёлка Сцяпянка. Галоўная вуліца былой вёскі Малы Трасцянец Зарэчная захавала сваю назву. Астатнія на той момант ужо мелі “двайнікоў” у горадзе, таму і былі перайменаваны: вуліца Касманаўтаў стала працягам Зарэчнай, Савецкая – Малы Трасцянец, завулак Зарэчны – Малы Трасцянец, Юбілейная – Цішкі

Гартнага (літаратурны псеўданім палітычнага дзеяча і пісьменніка З.Жылуновіча). У 1989 г. вуліцу Жданава перайменавалі ў Жылуновіча. Таму вуліца Цішкі Гартнага была перайменавана ў Ельніцкую – у гонар ракі Ельніца (Трасцянка), якая працякае праз тэрыторыю былой вёскі Малы Трасцянец.

У канцы 1940-ых гг. вёска Ліпкі, што размяшчалася каля станцыі Сцяпянка, пачала ператварацца ў буйны пасёлак. Побач быў пабудаваны ваенны гарадок і жылы пасёлак геафізічнай экспедыцыі, якія хутка зрасліся з Ліпкамі. Назва “Сцяпянка” да канца 1970-ых гг. выціснула з ужытку Ліпкі і стала пануючай на ўсёй навакольнай тэрыторыі, якая ўвайшла ў склад Мінска ў 1987 г. У наступным 1988 г. некалькі вуліц атрымалі новыя назвы: Зялёная стала Ябланевай, Кастрычніцкая – Сцяпянскай, Кальцавая – Крынічнай, Усходняя – Палярнай, Паўночны завулак – Сцяпянскім. Пуцэйскую вуліцу ліквідавалі, пераадрасаваўшы дамы па Геалагічнай. Заходняя вуліца стала працягам Геалагічнай, а Чыгуначная – Падлеснай. Засталіся старымі найменні вуліц Балотнай, Горнай, Дачнай і Сасновай, вуліцы і завулка Геалагічных і Высокіх.

У 1989 г. у межы горада ўвайшоў пасёлак Азярышча, вёскі Дворышча і Дружба. Вуліцы Тупіковая і 2-я Пясочная, завулак КЭЧаўскі ў пасялку азярышча засталіся без змен. Вуліцы Савецкая і Пясочная былі перайменаваны ў гонар Гарбатава, Талстога – Васіля Цяпінскага, Новая – Міхася Чарота. Вішнёвая атрымала назву Заснавальнікаў, Смаленская – Бэзавай, Вакзальная – Славянскай, 2-я Савецкая – Цяністай, Нагорная – Васільковай, а Лясная – Прыазёрнай. Адзіную вуліцу былой вёскі Дворышча назвалі Курганнай, бо ў наваколлі знаходзілася шмат старажытных дрыгавіцкіх курганоў.

Сітуацыя з былой вёскай Дружба патрабуе асобнага тлумачэння. Такую незвычайную для беларускай тапанімікі назву вёска атрымала ў 1964 г. На яе месцы яшчэ ў XVI ст. узгадваецца сяло Рылоўшчына і фальварак Брылеўшчына ці Брылевічы. Цікава, але ў канцы XIX ст. фальварак належыў Вішнеўскім і называўся таксама як Каролін. У пачатку XX ст. у напрамку на гэтыя паселішчы ў Мінску ўзнікаюць вуліца Брылеўская (захавалася) і Каралінскі завулак (знаходзіўся ў раёне сучаснай вуліцы Чкалава). У сярэдзіне XX ст. вёска Рылоўшчына аб’ядноўваецца з былым фальваркам Брылевічы і “праглынае” яго. У 1964 г. камусці з чыноўнікаў назва “Рылоўшчына” падалася немілагучнай і яе перайменавалі. Можна меркаваць, першапачаткова старажытная вёска магла называцца Кірылаўшчынай (ад магчымага імя першага насельніка – Кірылы), але з цягам часу першыя літары “Кі-“ страціліся. Пасля ўключэння вёскі ў склад Мінска ў 1989 г. вуліца ў Дружбе атрымала аднаіменную назву. Выпраўляць тапанімічную памылку пачалі толькі ў 2006 г., калі новы мікрараён побач атрымаў назву “Брылевічы”. Было б добра назваць у ім адну з вуліц Каралінскай, а вуліцу Дружбу перайменаваць ў Кірылаўшчыну.

У 1997 г. пасёлак Усходні быў уключаны ў гарадскую рысу. На тэрыторыі былога вайсковага гарадка з’явіліся вуліцы Гурцьева, Фогеля,

Пуцілава, Герояў 120-й дывізіі, Бяляева, Вадалажскага, Панамарова, Паштовая і Садовая.

У 1998 г. у склад горада ўключылі вёску Сухарава, дзе з'явіліся новыя для горада вуліцы Кавалёва і Мачульскага, Школьная і Калгасная, Новая і Кавальская.

У 2004 г. у межы Мінска былі ўключаны тэрыторыі ўнутры Мінскай кальцавой аўтамабільнай дарогі, а разамі з ёй вёскі Зацань, Масюкоўшчына, Ржавец, Цна, пасёлкі Зара Рэвалюцыі, Кунцаўшчына, Цнянка, маленькая частка пасёлка Ждановічы.

У выніку ў Мінску апынуліся ажно 63 былыя вясковыя вуліцы, назвы якіх паўтараюць ужо існуючыя ў горадзе. Каб пазбегнуць магчымай блытаніны, гэтыя вуліцы былі перайменаваны Рашэннем Мінгарвыканкама №1520 ад 30 ліпеня 2004 г. Перайменаванне рыхтавала спецыяльная камісія, у склад якой уваходзяць гісторыкі, краязнаўцы, філолагі. Перад камісіяй стаяла задача не толькі знайсці прыгожыя назвы вуліцам, але і абаснаваць іх гістарычна.

У межы Фрунзенскага раёна Мінска ўвайшлі пасёлак Кунцаўшчына і вёска Масюкоўшчына. У былым пасёлку Кунцаўшчына вуліца Лугавая была перайменавана ў завулак імя беларускага эпізаатолага (ветерынарнага доктара), акадэміка Сяргея Мікалаевіча Вышалескага (1874 – 1958), бо побач ужо існуе вуліца Акадэміка Вышалескага. Вуліцы і завулку Садовым нададзена імя сусветна вядомага вучонага, пачынальніка беларускай генетыкі і селекцыі, былога прэзідэнта Акадэміі навук БССР Антона Раманавіча Жэбрака (1902 – 1965). Імя гэтага выдатнага вучонага доўгі час замоўчвалася, бо ў 1947 годзе ён адкрыта выступіў супраць антынавуковай дзейнасці сталінскага “фаварыта” акадэміка Т.Лысенкі, за што і быў пакараны. “Прывязка” імянаў двух акадэмікаў сельскагаспадарчай спецыялізацыі да Кунцаўшчыны з'яўляецца ўдалай, бо тут знаходзіцца вялікая аграфірма “Ждановічы”. Вуліца Горная стала Валожынскай, а Парніковая – Івянецкай. У гэтым выпадку камісія кіравалася тым, што побач знаходзіцца Ракаўская шаша, якая вядзе да аднаіменных мястэчкаў.

У былой вёсцы Масюкоўшчына замест вуліц Цэнтральнай і Падгорнай з'явіліся вуліца і завулак Масюкоўшчына. Такім чынам была захавана назва вёскі, вядомай з XVIII стагоддзя. Канчатак -шчына дакладна ўказвае на тое, што ў аснове назвы знаходзіцца імя альбо прозвішча былога уладальніка – Масюк, Масюковіч, Масюкоў. Побач былі нададзены назвы новым вуліцам: Вязынская, Радашкоўская.

У рысу Цэнтральнага раёна трапілі былыя вёскі Зара Рэвалюцыі, Ржавец і Зацань, пасёлкі Навінкі і Цнянка. Існуючай вуліцы ў былой вёсцы Зара Рэвалюцыі нададзена назва вуліцы Запруднай, бо каля яе знаходзіцца біялагічны заказнік “Лебяжы” з невялікім прудом, які стыхійна ўтварыўся пасля правядзення ў 60-ыя гг. XX ст. Паркавай магістралі (проспект Машэрава). Новая магістраль “запрудзіла” балоцістую мясцовасць і ўтварылася сажалка (пруд). Каля гэтага балота размяшчалася вёска Ржавец. Паходжанне назвы тлумачыцца характарыстыкай балота, у якім была вада

і ржавага колеру, а магчыма і жалезная руда. У былой вёсцы Ржавец існуючыя найменаванні вуліцы Пясочнай і завулка Пясочнага, якія маюць аднолькавыя назвы ў горадзе, былі перайменаваныя ў вуліцу і завулак Ржавецкія. А вось новым вуліцам былой вёскі былі нададзены “азёрныя” назвы: Баторынская, Вілейская, Мядзельская.

Назва вёскі Зацань, якая сустракаецца ў дакументах з XVI стагоддзя, падказвае нам, што селішча знаходзіцца за ракой Цна. У былой вёсцы Зацань галоўнай і найстаражытнай вуліцы Цэнтральнай было нададзена імя вёскі. Вуліцы Маладзёжная і Кальцавая сталі адпаведна вуліцай і завулкам імя Героя Савецкага Саюза, урадженца Мінска Уладзіміра Іванавіча Ярмака (1924 – 1943). Дзевятнаццацігадовы выпускнік адной з мінскіх школ, радавы У.Ярмак 19 ліпеня 1943 года ў час разведкі боем каля гарадскога пасёлка Сінявіна Ленінградскага раёна сваім цэлам закрыў амбразуру варожага дзота, што дапамагло групе разведчыкаў выканаць баявое заданне. Да апошняга часу пра геройскі учынак мінчаніна ў Мінску было амаль нічога невядома.

Сярод назваў новых вуліц Мінска знайшлося месца і тым назвам, якія зніклі некалькі дзесяцігоддзяў таму. У пачатку XX ст. хутары Мікалаеўка, Магулянка і Рабіннік знаходзіліся непадалёку ад вёскі Зацань. Хутароў даўно няма, але былыя вясковыя вуліцы Зоркавая, Дачная, Садовая сталі цяпер гарадскімі Рабінніцкай, Магулянскай і Мікалаеўскай. Былая вуліца Ураджайная стала Стафанаўскай (названа ў гонар дарэвалюцыйнага ўрочышча, якое знаходзілася непадалёку).

Вуліца ж Паўднёвая ў той жа Зацані цяпер будзе Агародніцкай – у памяць аб некалькіх дварах, якія стаялі побач з вёскай і мелі назву Агароднікі. Здавалася б назва ні пра што нам не раскажа – але гэта зусім не так: агароднікамі на Беларусі называлі беззямельных дзяржаўных сялян, якія пасля рэформы графа Кісялёва ў 1830-50-х гг. атрымалі ў карыстанне зямлю. Пасля Вялікай Айчыннай вайны вёска Агароднікі была далучана да Зацані і вось зараз атрымала новае жыццё. Вуліца і завулак Лясныя сталі называцца Ашмянскімі, а вуліца і завулак Кветкавыя – Гальшанскімі, бо менавіта да гэтых беларускіх мястэчкаў можна было даехаць праз вёску Зацань з XVI да XX стагоддзёў па знакамітаму Віленскаму тракту.

У той частцы пасёлка Цнянка, якая знаходзіцца ўнутры МКАД і ўвайшла ў межы горада некалькі вуліц атрымалі імёны ваенных і дзяржаўных дзеячоў. Так, вуліца Зялёная была перайменавана ў вуліцу Генерала Антонова. Пушкінская цяпер будзе насіць імя партыйнага і дзяржаўнага дзеяча Уладзіміра Ігнатавіча Бровікава. Імя Героя Сацыялістычнай працы У.І.Мікуліча было нададзена вуліцы Прыгараднай. Паколькі ў Мінску няма вуліцы Гагарына, то Гагарынскай ў Цнянцы пакінулі імя першага касманаўта планеты Зямля.

У былым пасёлку Навінкі застанеца памяць пра назву пасёлка – вуліцу Рабочую сталі называць Навінкаўскай. Назва Навінкі падказвае нам, што людзі так называлі гэтую мясцовасць, калі ўпершыню зааралі навакольныя палі пасля высечкі леса (Навіны, Навінкі – новая зямля). Вуліцу Юбілейную, якая пралягае ўздоўж Рэспубліканскай псіха-неўралогічнай

бальніцы, назвалі у гонар выдатнага беларускага вучонага-псіхолога, імя якога ставіцца замежнай навукай побач з прозвішчамі Паўлава, Сечанава, Фрэйда, - Льва Сямёнавіча Выгоцкага (1896–1934).

Як і ў шэрагу іншых перайменаваняў, у Навінках былі выкарыстаны назвы знікшых навакольных фальваркаў і ўрочышчаў. Вуліцы Палявая і Зялёная сталі вуліцай і завулкам Ярашэвіцкімі, Новая – Скалінскай, Васільковая – Марусінскай (урочышча Ярашэвічы, фальваркі Скалін і Марусіна). Некалькі вуліц былі названы ў гонар гарадоў поўначы Беларусі: Неўскую перайменавалі ў Браслаўскую, Кветкавую – Ушацкую, Паркавую – Лепельскую, Вясеннюю – Глыбоцкую, а Светлую – Будслаўскую.

У былой вёсцы Цна, якая ўвайшла ў Савецкі раён Мінска, існуючыя вуліца і завулак Рабочыя былі перайменаваны ў Ёдкаўскія. Мала хто сёння помніць, што вёска раней называлася Цна-Ёдкава, бо належала слаўтаму шляхецкаму роду Ёдкаў. Цна-Ёдкава ў савецкі час была цэнтрам Зялёналугскага сельсавета, і таму вуліца Юбілейная стала Зялёналугскай. Калісці побач знаходзілася вёска Цна-Хмарынская (належала Хмарам), і таму не дзіўна, што вуліца Кальцавая была пераназвана ў Хмарынскую.

Вуліца і завулак Лугавыя сталі Папярнянскімі (па назве вёскі Паперня), Дружная – Ліповай (вёска Ліповы копец зараз не існуе). Сонечную назвалі Апалінар’еўскай, а Ціхую – Малафееўскай па назвах суседніх фальваркаў Апалінарава і Малафееўка, якія існавалі тут у пачатку ХХ ст.

Вуліца і завулак Садовыя перайменавалі ў Фальваркавыя, Лясную ў Верасковую, а вуліцу Сабінава і завулак Чырвоны – у вуліцу і завулак Сядзібныя. Вуліца Азёрная стала называцца Докшыцкай (на поўначы Беларусі ёсць раённы цэнтр – Докшыцы). А вось вуліцу Васкрэсную назвалі ў гонар унікальнага помніка беларускага дойлідства – Бельчыцкага манастыра ў Полацку – Бельчыцкай. Памяць пра нашых старажытных продкаў – Крывічоў – увекавечана ў назве вуліцы і завулкаў Крывіцкіх (былыя Мінскія).

Літаратура і крыніцы:

1. Дзяржаўны архіў Мінскай вобласці. Ф. 6, воп. 3, справы 52, 133, 1029; воп. 4 спр. 47.
2. Жучкевич В. Краткий топонимический словарь Белоруссии. Мн., 1974.
3. Минск. Энциклопедический справочник. Мн., 1983.
4. Михайлов М. Центральные, Садовые, Лесные, Полевые...// Минский курьер. 2004. 13 августа.
5. Сацукевіч І. Новыя імёны вуліц Мінска. //Мінская школа. № 10, 2004.
6. Улицы Минска. План города. Справочник. Издание 7-е. Мн., 2006.
7. Яшкін І. Беларускія геаграфічныя назвы. Мн., 1971.